

หมวด 1

ศึกษาบทบัญญัติหลักการใช้และความรับผิดชอบทางอาญา

บทนำ

ความเป็นมาของประมวลกฎหมายอาญา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย สำหรับประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมาย พ.ศ. 2499 มาตรา 3 บัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2500 เป็นต้นไป และมาตรา 4 บัญญัติว่า “เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้ใช้บังคับแล้ว ให้ยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญา”

ที่ต้องประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาเป็นเพราะเหตุว่ากฎหมายลักษณะอาญาร.ศ. 127 ได้ประกาศใช้มานานแล้ว และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอยู่หลายแห่งกระจัดกระจายกันอยู่ จึงเป็นการสมควรที่จะได้จัดรวบรวมและนำเข้าสู่เป็นประมวลกฎหมายอาญาในฉบับเดียวกัน ประกอบกับเวลาได้ล่วงเลยมานานสังคมย่อมเปลี่ยนแปลงไป และเพื่อให้เป็นแนวนิยมของนานาประเทศที่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอาญาเกี่ยวกับหลักการบางอย่างและวิธีการลงโทษ จึงเห็นควรให้มีการปรับปรุงแก้ไขเรื่องวิธีการลงโทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญา

แต่เดิมก่อนมีกฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา ได้มีกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ในแผ่นดินของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 1895 คือ กฎหมายลักษณะอาญาหลวง พ.ศ. 1895 และได้มีบทบัญญัติเพิ่มเติมต่อมาอีกดังนี้

1. กฎหมายลักษณะลักพา พ.ศ. 1895
2. กฎหมายลักษณะโจร พ.ศ. 1903
3. กฎหมายลักษณะขบถศึก พ.ศ. 1978
4. กฎหมายลักษณะกรมศักดิ์ (บทปรับ) พ.ศ. 2136
5. กฎหมายลักษณะวิวาท พ.ศ. 2230

กฎหมายอาญาโบราณเหล่านี้ได้ยกเลิกไปเมื่อวันที่ 1 กันยายน ร.ศ. 127 โดยกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 และกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ได้ถูกยกเลิกไปโดยพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499

ความมุ่งหมายของกฎหมายอาญา¹ กฎหมายอาญานั้นย่อมมีความมุ่งหมายทั่วไปในเบื้องต้นเช่นเดียวกับกฎหมายอื่นที่จะควบคุมความประพฤติของบุคคลให้อยู่ในสังคมด้วยความเรียบร้อย แต่กฎหมายอาญายังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะคุ้มครองความปลอดภัยของสังคมอีกด้วย กล่าวคือ กฎหมายอาญาทำหน้าที่รักษาโครงสร้างของสังคมให้มั่นคง และรักษาความสงบสุขให้แก่สมาชิกของชุมชนโดยส่วนรวม ในการที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายที่รัฐได้ใช้โทษอาญาเป็นเครื่องมือจัดการกับผู้กระทำความผิด

สำหรับการพิจารณาว่าพฤติกรรมอย่างใดควรบัญญัติเป็นความผิดและมีโทษหนักเบาสถานใด กฎหมายอาญาสมัยใหม่ได้คำนึงถึงข้อพิจารณา 2 กรณีคือ

1. ส่วนได้เสียสำคัญของสังคมที่จะต้องรักษาไว้
2. ลักษณะอันเป็นภัยของผู้กระทำความผิด

การศึกษากฎหมายอาญา

1. ประมวลกฎหมายอาญา ได้บัญญัติไว้ 398 มาตรา โดยแบ่งออกเป็น 3 ภาค คือ
 - ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป
 - ภาค 2 ความผิด
 - ภาค 3 ลหุโทษ

ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป แบ่งออกเป็นบทบัญญัติที่ใช้แก่ความผิดทั่วไปและความผิดลหุโทษ

การศึกษาบทบัญญัติในภาคนี้ ย่อมจะทำให้ได้ทราบถึงหลักทั่วไปของกฎหมายอาญาว่ามีอยู่อย่างไร ในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ

¹สง่า ลีนะสมิต, ศาสตราจารย์, **กฎหมายอาญา 1** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521), หน้า 7-8.

- 1) การใช้กฎหมายอาญา ซึ่งมีปัญหาว่ากำหนดเวลาและสถานที่ในการใช้กฎหมายอาญามีอยู่อย่างไร
- 2) โทษ และวิธีการเพื่อความปลอดภัย ซึ่งมีปัญหาว่าโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นมีอยู่อย่างไร วิธีเพิ่มโทษ ลดโทษ และรอกการลงโทษ มีอยู่อย่างไร
- 3) ความรับผิดชอบในทางอาญา ซึ่งมีปัญหาว่าอย่างไรจึงเรียกว่ากระทำโดยเจตนา กระทำโดยประมาท กระทำโดยพลาด กระทำโดยสำคัญผิด ข้อแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมาย ความไม่สามารถรู้ผิดชอบ ความมีเมมา กระทำด้วยความจำเป็น การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย กระทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยาและญาติ บันดาลโทษสะ เต็กกระทำความผิด ผู้อ่อนด้วยอายุ เหตุบรรเทาโทษ ฯลฯ
- 4) การพยายามกระทำความผิด ซึ่งเป็นปัญหาว่าหากการกระทำความผิดมิได้สำเร็จลง ผู้กระทำจะมีความรับผิดชอบเพียงใดหรือไม่
- 5) ตัวการผู้ใช้และผู้สนับสนุน ซึ่งเป็นปัญหาว่าหากมีผู้กระทำความผิดร่วมกัน ใช้ให้กระทำ หรือสนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำความผิด ฐานะของบุคคลเหล่านี้จะเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรหรือไม่ ใครเป็นตัวการ ผู้ใช้ให้กระทำความผิด หรือผู้สนับสนุน นอกจากนี้แล้วยังรวมถึงเหตุส่วนตัวและเหตุในลักษณะคดีด้วยที่จะต้องกล่าวถึง
- 6) การกระทำความผิดหลายบทหรือหลายกระทง ซึ่งมีปัญหาว่าจะพึงลงโทษกันอย่างไร
- 7) การกระทำความผิดอีก ซึ่งมีปัญหาว่าจะมีความรับผิดชอบเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรหรือไม่
- 8) อายุความ ซึ่งมีปัญหาในเรื่องการฟ้องคดีอาญาในการลงโทษ ในการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือการกักขังแทนค่าปรับ ในการกักกัน และในเรื่องทัศนังบน
- 9) ความผิดลหุโทษ ซึ่งมีปัญหาว่าเป็นความผิดชนิดใด และกฎหมายได้กำหนดวิธีปฏิบัติไว้แตกต่างกับความผิดธรรมดาอย่างไรหรือไม่

ภาค 2 ความผิด เป็นบทบัญญัติที่ระบุความผิดต่าง ๆ ทุกฐานความผิดและโทษที่จะพึงลงแก่ผู้กระทำความผิด

ภาค 3 ลหุโทษ เป็นบทบัญญัติที่ระบุความผิดลหุโทษ คือ ความที่มีโทษเบา

2. ขอบเขตวิชากฎหมายอาญา ตามหลักสูตรนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้แบ่งวิชากฎหมายอาญาออกเป็น 3 กระบวนวิชา คือ

1) กฎหมายอาญา 1 (LW 206) ศึกษาในภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป ตั้งแต่มาตรา 1 ถึงมาตรา 106 แห่งประมวลกฎหมายอาญา รวมทั้งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499

2) กฎหมายอาญา 2 (LW 207) ศึกษาในภาค 2 ภาคความผิด ตั้งแต่มาตรา 107 ถึงมาตรา 287 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

3) กฎหมายอาญา 3 (LW 301) ศึกษาในภาค 2 ภาคความผิด ตั้งแต่มาตรา 288 ถึงมาตรา 366 และภาค 3 ละหุโทษ ตั้งแต่มาตรา 367 ถึงมาตรา 398 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

3. ขอบเขตวิชากฎหมายอาญา 1 (LW 206) กฎหมายอาญา 1 เป็นกระบวนวิชาแรกที่ผู้ศึกษาจะต้องรู้ก่อนที่จะไปศึกษากระบวนวิชาที่ 2 และที่ 3 ต่อไป สำหรับขอบเขตที่จะต้องศึกษา¹ จะต้องศึกษาในภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป ตั้งแต่มาตรา 1 ถึงมาตรา 106 แห่งประมวลกฎหมายอาญา รวมทั้งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499

4. วิธีศึกษากฎหมายอาญา

ก. ผู้ศึกษาจะต้องมีประมวลกฎหมายควบคู่กับคำบรรยาย เวลาอ่านคำบรรยายที่ใดอ้างมาตรา ผู้ศึกษาจะต้องเปิดประมวลกฎหมายดูข้อความในมาตรานั้นด้วย เพื่อความเข้าใจและจดจำ

ข. เวลาอ่านคำบรรยายและข้อความในมาตรา จะต้องอ่านแล้วทำความเข้าใจให้ดีเสียก่อน อย่าใช้วิธีท่องจำโดยไม่เข้าใจจะไม่ได้ผล ต้องทำความเข้าใจแล้วจึงค่อยจำให้ได้

ค. นอกจากจะทำความเข้าใจและจดจำแล้ว จะต้องนำไปใช้ได้ด้วย กล่าวคือ จะต้องนำไปปรับกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทุกกรณี ไม่ว่าจะเป็นการตอบปัญหาข้อสอบไล่หรือไปใช้แก้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริง ๆ ก็ตาม

¹ดูหัวข้อเรื่องการศึกษากฎหมายอาญา ข้อ 1. ประมวลกฎหมายอาญา หน้า ข.